

1

Ruben Sievez keek zijn vriend na, de kleine gestalte, met een helblauw petje en een vaalrode, bijna platte rugzak, in het zijvak een flesje water.

Hij was al bijna onder aan de straat, kwam langs de uit gele zandblokken opgetrokken villa, altijd in schemerlicht gehuld door twee oude, rode beuken, aan weerszijden zo dicht tegen het huis dat ze het leken te omarmen.

Ruben had nog gehoopt op een groet, een kort handopsteken. Maar zijn vriend sloeg links af.

Al gauw zou hij het smalle pad over de stuwwal uit de laatste ijstijd volgen, onder hoog geboomte aan de rand van de vruchtbare akkers, aflopend naar het IJsseldal.

Wanneer zag hij hem terug en hoe? Was het verantwoord? Ruben had het even aangeroerd. Of had hij op zijn gemoed moeten werken? Blijf vandaag bij mij. Ik ben jarig. We kunnen samen in het dorp boodschappen doen. Je kunt me op de tuin helpen. Met de warmte verdort het onkruid snel. Een pad schoffelen. Je hebt de tijd aan jezelf. Je bent vrij in je doen en laten. We zijn beiden onze vrouw kwijt.

Ruben wendde zijn blik af, bleef onbeweeglijk staan,

in zichzelf gekeerd, hoorde wel de torenklok in het centrum zes uren slaan.

De straat sliep nog.

Een vogel float. Nog een.

Jacques loopt al op het bospad van het Ossendal. Nog even, en de vallei zal in het eerste zonlicht vanbinnen verlicht zijn.

Ruben rilde.

Om de dag die voor hem lag.

Hij zag Jacques, hij zag de voorthollende man, en het was of iets onbenoembaars wegglipte, iets als een hazelworm tussen twee gladde, ronde stenen op een gloeiendheid zandpaadje.

Zo had hij nog nooit naar zijn vriend gekeken, op een losse manier, besefte hij nu, alsof er geen band meer tussen hen bestond, of een lossere band, een andere.

Ruben, in een onwillekeurig gebaar, trok de mouwen van zijn lichte zomercolbert half op, omdat hij het ineens heel warm kreeg, deed ze een moment later weer naar beneden, alsof iemand naar hem keek, en hij iets te verbergen had, frummelde nog wat na aan zijn linkermouw.

Jacques' aan- en afwezigheid, beide maakten hem altijd enigszins nerveus.

Ruben nam het brede pad dat naar de vroegere kwekerij liep.

'Goed dat je uiteindelijk bent teruggekeerd naar je ouderlijk huis.'

Dat waren Jacques' laatste woorden geweest. Ze hadden midden op straat gestaan, ter hoogte van het tuinhekje.

2

Dit pad was als een oude veldweg geworden waar wilde bloemen opschoten die je elders nauwelijks meer zag. Ruben hield zijn blik op de middenberm gericht.

Nooit keek hij recht vooruit naar het schuine dak van de Manege. In de opkomende zon lichtten de ramen op, het hele gebouw lag in een rode gloed. Nooit waren daar balen hooi naar binnen gereden, of had er een paard gehinnikt.

Ruben keek nooit die kant op, maar hij zag het wel.

De tuinbank, de tuinstoelen, de ene ligstoel, op het plaatsje, stonden alle met het gezicht naar het huis, naar de keukendeur, het keukenraam en het zijraam van de woonkamer. Ook Hans en Margje Sievez zaten tijdens theetijd altijd op de tuinbank.

Eén keer had Ruben zijn vader horen mompelen: 'Toen zeide Esau tot Jacob: Laat mij toch slokken van dat rode, dat rode daar, want ik ben moe.' Zijn vader was van 1906, en zou nu honderdzesentwintig zijn geweest, net als moeder. Bijbelse leeftijden. Methusalem werd bijna duizend jaar. Oude, mythische tijden. Waarom was een mens zo kort op aarde?

Jacques had absoluut de eerste willen zijn die Ruben

persoonlijk met zijn vierentachtigste verjaardag feliciteerde. Door die felicitatie te koppelen aan een hardlooptocht zou hij 'twee vliegen in één klap slaan'. Een oefentocht van honderd kilometer, op een dag dat het boven de dertig graden zou worden. Het was de enig juiste voorbereiding op de beroemde en beruchte ultrarun dwars door Israël, van Jeruzalem tot het Meer van Galilea, van ongeveer dezelfde lengte, in minstens dezelfde hitte.

Om halfvijf was Ruben opgestaan, hij had een bloedverdunner ingenomen.

Op de tuintafel had hij het zachtgele kleedje, ooit door Johanna op een markt in de Provence gekocht, met klemmen vastgezet. De jasmijn, een dubbele boerenwitte, die extra geurde in de vroege ochtend, stond in de border rondom, naast een oude notarisappel, door vader geplant bij Toms geboorte. De stam spleet van ouderdom, een pin hield de beide helften bij elkaar.

Daarna was hij naar de stad gereden. Hij had Jacques opgewacht aan de Sonsbeekzijde van het station. Ze hadden elkaar omhelsd. Jacques had hem een boek cadeau gedaan. *De geschiedenis van Jeruzalem, de oudste stad ter wereld.*

'Precies wat ik wil. Hier kan ik bij wegdromen.' Hij had even gebladerd, was bij de tempel van Herodes gekomen, toen bij het bad van Bethesda. Hij had Jacques weer omhelsd, een zoen op zijn wang gegeven. Daarna waren ze door de stille stad naar huis gegaan.

Onderweg had zijn vriend onophoudelijk gepraat, over de aankomst van de trein, het instappen, de con-

trole, de kleding van de andere reizigers, het moment dat de trein de overkapping verlaat, een lang verslag, traag verteld, op dezelfde toon, zonder enig vuur, nee, niets van bevlogenheid. Toch wilde hij het allemaal verteld hebben. Alles wat hij onderweg had beleefd was van hetzelfde belang.

Alles volgens de stilzwijgende afspraak om alle diepgang te vermijden.

Onder het rijden had Ruben hem zo nu en dan even van opzij aangekeken.

Van Jacques' gezicht viel niets af te lezen. Het monotone, het saaie van het relaas had zich in dat magere gezicht genesteld. Ze kenden elkaar al zo lang.

Ze aten dunne sneetjes zuurdesembrood met magere kaas en een glas karnemelk.

'De duurloop verbindt Judea en Samaria, de twee oude koninkrijken uit de tijd van Mozes,' had Ruben opgemerkt. 'Zo streef je tegelijk een politiek als metafysisch doel na.'

Zijn vriend had slechts flauwtjes geglimlacht. Hij was in zijn hoofd al met de honderd kilometer van vandaag bezig.

Daarna was hij zich gaan verkleden.

Ruben had intussen boterhammen klaargemaakt en had ook een tube zonnebrand in de rugzak gedaan.

Ruben had met hem te doen. Blijf toch, had hij gedacht. Dat je dit aandurft. Heb je dit overlegd met een arts? Je zou ook kunnen overwegen: ik stop er na twintig kilometer mee. Ik ga Rubens verjaardag meevieren. Ik wil Lisanne en de kinderen zien. En Ruben had naar

dat diep gelijnde, afgetrainde gezicht gekeken.

‘Als je over een boomwortel struikelt en je verstuikt iets, bel me.’

Bij het omdoen van de rugzak had hij geholpen, de iets verdraaide banden netjes rechtgetrokken. Jacques had richting de Manege gekeken. Het schip bewoog, verschoof, leek het, en de maan stond daar pal boven, bleek, bezig weg te trekken.

Maar Jacques zei er niets over. Over pijnlijke zaken zwegen ze.

3

De toren van de katholieke kerk sloeg het halve uur precies op het moment dat Ruben met de lege mand naar buiten liep. Een vink sloeg, een merel scharrelde in de bladaarde van de border. Ruben boog zich naar de lathyrus die tegen het gaas op klom. Van die bloemen had zijn vader het bruidsboeket voor Johanna gemaakt. De merel slokte een dikke pier naar binnen, het vette der aarde. Gisteren had hij gefietst richting de rivier en gezien dat de bermen van de weiden schraal waren. Er groeide slechts brandnetel.

Hij legde de mand op de schap in het fietsenschuurtje, bij oud tuingereedschap dat zijn vader had gebruikt. De hond had gebloed uit zijn verhemelte, uit zijn kaken. De dierenarts had er geen raad mee geweten en Ruben doorverwezen naar het Veterinair Instituut in Utrecht. Ze hadden een zeldzame auto-immuunziekte bij het dier geconstateerd. Samen met Lisanne had hij afscheid genomen. Ruben trok de deur achter zich dicht. Door het raampje naast de deur onderscheidde hij in het glinsterende donker slechts het stuur van zijn fiets. Hij drukte zijn neus tegen het glas, dat koel aandeed, zag de mand niet, maar het was zeker dat hij die zojuist binnen

op de schap had gezet. Er was geen twijfel mogelijk.

Maar hij twijfelde. Hij vocht, verzette zich daartegen, verzette zijn gedachten. De winkel van de banketbakker ging om negen uur open. Hij kwam er als kind al, hij kon achterom lopen.

Het verhinderde niet dat Ruben de deur van de schuur opende, de geur van carboleum opsnoof, naar de schap liep en de mand aanraakte, de rieten rand, toen het zachte kussen, het dekentje waarmee het dier zich een knus holletje schiep, heel kunstig.

Nooit had hij zijn drang kunnen overwinnen. Toen hij acht of negen was geweest en hij zijn eerste fiets had gekregen. Zijn vader had die tweedehands opgescharreld, met een staalborstel van roest ontdaan, ten slotte helrood afgelakt. Over het middenpad had hij heen en weer gefietst, van de uitgang naar de Bergweg en weer terug, tot dwars over de kwekerij. Het brede pad omhoog tot het waterbassin, daarna omlaag tot aan de scherpe bocht, dan kreeg hij vaart. Na uren had hij de fiets in de schuur gezet, hij wilde de keuken in lopen, waar zijn moeder bezig was. Maar hij was teruggegaan, had door het raam gekeken, de groenige schemer in, de spiegelende donkerte, zag zijn fiets niet, opende de deur, raakte het zadel, het stuur van zijn fiets aan, bleef erbij staan. 'Ja,' had hij gemompeld, 'dit is hem.' Terwijl hij achteruitliep naar de open deur, bleef hij naar zijn fiets kijken, trok de deur snel dicht. Nu wist hij zeker dat zijn rode fietsje, zo mooi door vader opgekalefaterd, veilig in de schuur stond. Maar na de eerste stap op weg naar de keuken had de onzekerheid toegeslagen. Het

was onmogelijk om niet terug te gaan, te controleren of hij echt wel daarbinnen aanwezig was. Hij raakte de fiets aan, rende de schuur uit, trok direct de deur achter zich dicht zodat er niet gauw een dief in kon glippen. Daar was hij zo lang mee bezig, er kwam geen eind aan, hij hield het niet vol, haalde zijn fiets uit de schuur, ging ermee de keuken in.

‘Mama, is dit mijn fiets?’

Ze had zijn paniek gezien, hem tegen zich aangedrukt, zijn gloeiendhete voorhoofd gestreeld. Zijn ogen hadden onrustig gestaan. Samen hadden ze de fiets weggezet.

Kort daarna had hij zich opnieuw niet uit die dwang kunnen losmaken. Ja, hij ziet zijn fiets, gelukkig. Hij loopt de schuur uit en stoot gemeen zijn voet tegen de drempel. Tranen springen hem in de ogen, maar hij voelt ook rust.

Die neurose ging hem nu niet te pakken nemen. Ruben sloeg het cadeau van Jacques open, mijmerde over die verre tijden, las een passage over nieuwe opgravingen bij de tempelmuur. Het werkte. Wat ook hielp was de herinnering aan een droom, enkele dagen geleden, waarin Ruben nog laat in de huiskamer aan zijn bureau had gezeten. Hij had voetstappen op de trap gehoord. Moeder had de deur van de kamer opengedaan, was op de drempel blijven staan, alsof ze niet wilde storen.

Dag mama.

Dag jongen. Met dit warme weer schiet de sla zo snel op. Ik heb nog twee mooie kroppen gevonden. Ze liggen in het blauwe teiltje. Zou jij ze naar meneer Metz kunnen brengen? Ik weet hoeveel plezier je hem daarmee doet.

4

Het boek lag zwaar op Rubens schoot.

Lisanne had hem al gefeliciteerd. Ze zou vanmiddag met de beide jongens komen. Ruben had haar over het vroege ontbijt met Jacques verteld. ‘Hij blijft zich straffen,’ had ze gezegd. ‘Het is een verslaving geworden. Jij bent de enige die hem niet heeft losgelaten. In zekere zin, als hij over een boomwortel struikelt, als hij valt, val jij ook.’

Om hem heen een diepe stilte. Een roodborstje vloog op de leuning van de bank, keek van dichtbij toe, zijn kopje schuin. Een eekhoorn sprong vanaf de hoogste tak van de appelboom feilloos op de tak van een wilde kwets, opgeschoten achter de schuur. De denkkraft van het dier, het vermogen de kracht van de afzet, de afstand juist in te schatten. Het ontroerde hem.

‘Het verjaarsbezoek van Jacques,’ had ze ook nog gezegd, ‘eerder een belasting voor jou.’

Jacques rende. Om iets goed te maken, iets te vereffenen. Hij vergrootte de afstanden, het zou nooit voldoende zijn.

En Rubens jongere broer? Tom heeft bij zijn leven al afstand van alle bezit gedaan. Zijn intieme woning, be-

ganegronds, in de Arnhemse binnenstad, in de oorlog als door een wonder gespaard gebleven, heeft hij verkocht.

Maar jij dan?

Ik?

Ruben schrok, voelde een priemende blik op zich gericht.

En jij, Ruben, laat je armen eens zien!

Bijna had hij de mouwen van zijn colbert ook nog opgetrokken en zijn armen omgedraaid. Nou, kijk maar. Ik schaam me er niet voor.

Hij herpakte zich. Die stem had hij zich verbeeld.

Of toch niet? Hij dacht nu werkelijk, ja, heel duidelijk voetstappen te horen, in het witte grind van het paadje langs het huis.

De voetstappen die hij hoort zijn van hem zelf, hij ziet zich van school thuiskomen. Hij is veertien of vijftien.

Op het plaatsje achter het huis stond een lange houten tafel vol andijviestronken, en een teil, een inmaakpot en witte zwerfstenen.

Hij liep langs het huis en passeerde het keukenraam. Zijn beide ouders zaten tegenover elkaar aan de keukentafel, de buitendeur gesloten, alsof zich daarbinnen iets afspeelde wat de wereld niet weten mocht. Bij mooi weer stond de buitendeur juist altijd wijd open; je had dan zicht op de kwekerij.

Een enkele keer slechts kwam het voor dat ze, op dit moment van de dag, samen in de keuken zaten, maar

dan was de consulent op bezoek en spraken ze over de belastingaangifte of de -aanslag.

Vanmorgen toen hij naar school ging, waren ze in een opgewekte stemming geweest. Nu hield moeder de handen voor haar gezicht en aan vaders lip kleefde een zelfgedraaid sigaretje dat vanzelf was gedoofd. Midden op tafel lag een brief.

Moeder zei dat ze in acute geldnood verkeerden. Wat er precies aan de hand was, zou ze later wel vertellen. Er zou een wonder moeten gebeuren. Van wanhoop was haar gezicht wit weggetrokken. Zo kende Ruben haar niet. Juist moeder gaf de moed nooit op. De brief had te maken met de dood van de huurbaas.

Vader stond op om weer aan het werk te gaan. Moeder zei nog, heel zacht, zo teleurgesteld was ze, dat ze altijd zo goed geweest waren met de familie Metz. De drie donkere schilderijtjes die in de gang hingen had hij hun cadeau gedaan. Ze begreep het gewoon niet.

Hij wilde ook de tuin op lopen om te zien wat zijn vader ging doen, maar moeder vroeg hoe het met de voordracht van het Franse gedicht was gegaan.

Hijzelf was dat helemaal vergeten.

‘De leraar was heel tevreden.’

‘Daar ben ik blij om. Je zat er zo over in.’

Daarna vroeg ze hem of hij de schoenen van Tom naar de schoenmaker wilde brengen. Ze moesten nodig verzoold worden. De hak in zijn geheel, van de voetzool slechts de punt.

Toen hij weer thuiskwam van de schoenmaker, liep Ruben de tuin op, vond zijn vader niet in de werkplaats.

Hij liet zijn handen door het water van het bassin gaan, liep het pad af tot aan de scherpe bocht, zocht de schemer op onder de golden delicious, geplaat bij zijn geboorte. Vanuit de schaduw keek hij op een rij zaai-bedden, waarachter de seringenkas oprees, vanwege de felle zon met rietmatten bedekt. In de hitte was de nok een wazige lijn.

Links: lange rijen zinnia's, scabiosa, akelei en ridder-spoor. Blauw overheerste. Dat hele stuk zonbeschenen land, één grote bloemenzee, liep tot aan een eenvoudige afrastering van dunne paaltjes, via ijzerdraad aan elkaar gekoppeld.

Daarachter begon de tuin van Delgijer. Tussen twee hoge sequoia's door glinsterde zijn huis met gaanderijen op de verdiepingen, een glazen luifel bij de voordeur. Hij had daar wel eens een boekje bezorgd. Vader leverde aan Delgijer, die het van timmermansleerling had gebracht tot aannemer, en een grote rol had gespeeld in de wederopbouw, ook al het voorjaarsgoed.

Er was alle warmte, het gonzen van insecten, de vreedige kalmte hier, ver verwijderd van het woonhuis, en recht voor hem het pad dat tussen oude hagen, met kamperfoelie en zonneroos doorging, op de Singel uitkwam.

Op dit plekje stond hij vaak en altijd voelde hij dan het verlangen om deel van die vreedigheid uit te maken, erin op te gaan, en ook net zo blij en vol en zonder onrust te zijn als de hele natuur dat met zichzelf was.

Hij slenterde richting de Singel, daalde die af tot aan de Hoofdstraat, ging een vijftig meter linksaf en stond

aan de voet van de steile oprijlaan, zag de glazen luifel van de voordeur, opzij van Delgijers huis.

Zijn hoofd begint te gloeien. Moeder had het over geldnood. Wat de brief precies vertelt, weet hij niet. Het gaat om hoge bedragen. Wat had moeder gezegd: 'Hier bestaat geen oplossing voor. Alleen een wonder kan ons redden.' Ruben werd bijna onwel en duizelig van al dat deinende zomergoud, nee zomergoed... Er moet een wonder gebeuren. Hij voelt een vlaag hitte hem overspoelen, het woelige in zijn hoofd. Niets zal hem beletten. Hij moet Delgijer te spreken krijgen.

Hij staat bij de oprit. Hij is bijna vijftien. Vragen staat vrij.

In Rubens herinnering, een onuitwisbare gebeurtenis. Hij kijkt op naar het statige, koloniale huis daar in de hoogte, en als je langs het huis kijkt, in die donkere schaduwzone, zie je al het glas van de broeikassen en in de verte zelfs het rode pannendak van het woonhuis, en de ramen van de ouderlijke slaapkamer op de eerste verdieping.

Nee, hij is niet meer te stuiten. Bij de voordeur staat Delgijers zilvergrijze Chevrolet. Ruben zal net zo lang wachten tot hij in zijn auto stapt.